

Innlegg i Stortinget 15. mars 1983

Det er verdifullt at en enstemmig utenrikskomité gjør det klart at det var "en stadig omfattende styrkeoppbygging i Øst" som førte til Alliansens vedtak om modernisering av de kjernefysiske mellomdistanserakettene, kombinert med et forhandlingstilbud til Sovjetunionen. Sovjet har skaffet seg et voldsomt arsenal av nye atomraketter som kan nå hele Vest-Europa, mens det fremdeles ikke finnes tilsvarende raketter i Vest-Europa som kan nå Sovjet.

Det kan også være grunn til å minne om at kravet om å møte denne sovjetiske opprustningen med NATOs dobbeltvedtak kom fra Europa, ikke fra USA.

Det hevdes i debatten at nye vestlige våpen vil være overflødige, uansett hva Sovjet gjør, fordi det allerede i dag er tilstrekkelig med atomvåpen på begge sider til å ta livet av jordens befolkning flerfoldige ganger. Men dette grusomme forhold må ikke skremme oss bort fra tiltak for å hindre at katastrofen bryter løs. Risikoen blir større fordi Sovjet har nye våpen rettet mot Europa som det ikke finnes noe motstykke til i Europa. Hvis denne ubalansen ikke blir rettet opp, kan man risikere at Sovjet kan true Europa med atomvåpen, i tillit til at det ikke kan komme noen reelle mottrussel herfra, og i den tro at USA ikke vil våge å bruke interkontinentale våpen

først. Denne sovjetiske overlegenhet i Europa kan føre til krig, eller til at Vest-Europa mister sin frihet - eller begge deler. En av de som gjorde mest for å få USA til å gå med på NATO's dobbeltvedtak, som svar på denne nye sovjetiske trussel, var den daværende tyske forbundskansler, sosialdemokraten Helmuth Schmidt.

Allerede da NATOs dobbeltvedtak ble fattet i 1979 var det utplassert et betydelig antall sovjetiske SS-20 raketter som kan nå hele Vest-Europa i løpet av minutter. Siden 1979 er antallet SS-20 raketter tredoblet. Det er disse raketter som truer Vest-Europa. Trusselen kommer ikke fra de amerikanske våpen som ikke finnes. Den offentlige debatt har utviklet seg så merkelig at det faktisk er grunn til å understreke dette.

Dobbeltvedtaket av 1979 er ikke noe ultimatum til Sovjet, men et reelt tilbud eller valg: Enten må Sovjet fjerne, eller iallfall vesentlig redusere, sine arsener av langtrekkende mellomdistanseraketter, eller de må tåle at Vesten etter 1983 tar skritt til å gjenopprette balansen ved nye våpen.

NATOs dobbeltvedtak er senere blitt konkretisert ved forslaget til såkalt null-løsning, dvs at det ikke skal være mellomdistansevåpen på noen side. Dette forslag ble i sin tid hilst med stor tilfredshet. En av de som sterkest understreket at dette måtte være målet var daværende forbundskansler Helmuth Schmidt. Det er derfor forunderlig at dette forslag nå blir gjenstand for slik

omfattende kritikk, ikke bare fra sovjetisk side. For det kan neppe være i vest-europeisk interesse at Sovjet skal beholde sin overlegenhet for disse våpen. Likevel vil Arbeiderpartiet at Vesten bør nøye seg med bare en reduksjon av antall sovjetiske raketter, mot ingen nye våpen i Vest. Dermed gjør Arbeiderpartiet det lettere for Sovjet å få gjennomslag for et slikt krav.

Selv om nulløsninger på begge sider er den logiske og mest ønskelige, må vi selvsagt også være rede til andre løsninger sålenge de bygger på prinsippet om likevekt på et lavest mulig styrkenivå.

Det er verdifullt at en enstemmig utenrikskomité igjen har minnet om at "Alliansen har sagt seg villig til å vurdere alle seriøse forslag".

Under mitt besøk i USA nylig fikk jeg klart bekreftet den amerikanske regjerings klare vilje til aktivt å bidra til at forhandlingene fører frem til en avtale om begrensning av atomstyrkene på begge sider, på et lavest mulig nivå.

Sovjet hevdet først at det ikke ville forhandle på grunnlag av dobbeltvedtaket. Men da det ble klart at NATO-landene sto fast og samlet bak det, viste de likevel forhandlingsvilje. Deretter har de fremsatt forslag som viser at også Sovjet nå erkjenner at det ikke er noen likevekt mellom de kjernefysiske våpen i Europa. De

4.
sovjetiske utspill berer også bud om et sterkt sovjetisk ønske om å unngå en utplassering av de aktuelle vestlige våpen. Det vestlige samhold begynte å gi resultater.

Men så kom det utspill i Vest som kunne gi Sovjetunionen et annet inntrykk, nemlig at det ikke vil være nødvendig med nye innrømmelser fra sovjetisk side, fordi det kanskje ikke under noen omstendighet vil bli noen modernisering av de vestlige våpen. Det burde være klart at vestlig støtte til sovjetiske forhandlingskrav, slik som den er kommet fra f.eks. Det norske Arbeiderparti, svekker den vestlige forhandlingsposisjon. Dermed svekkes også mulighetene for å nå et resultat som kan gi Vesten sikkerhet.

Arbeiderpartiets rakettinnstilling er en markering av mål for nedrustning, men samtidig en hel eller delvis avvisning av de midler som kan føre til målet.

Arbeiderpartiets sentralstyre vil at

"Sovjetunionen og USA godtar en gjensidig fastfrysing av alle typer atomvåpen på det nåværende nivå. Dette kan skje i form av parallelle prinsipperklæringer."

Dette må jo forstås slik at Vesten skal avstå fra nye atomvåpen i Europa, selvom Sovjet ikke reduserer sine styrker. Derved tar man bort det press mot Sovjet, som er en avgjørende del av NATO's forhandlingsstrategi.

Andre uttalelser gir inntrykk av at Arbeiderpartiet tross dette kan komme til å godta utplassering av nye atomvåpen i Vest. Det vil avgi en prinsippklæring om ikke å utplassere, og samtidig forbeholde seg å gjøre det likevel. Slik uklarhet kan da ikke kalles forhandlingstrategi.

I tillegg til frys-forslaget krever så Arbeiderpartiet at "forberedelsesarbeidene til rakettutplassering på vestlig side stoppes". Jeg er enig i det Gro Harlem Brundtland sa mot dette forslaget i radioen 15.5. ifjor:

"Det ville ikke ha vært noe reelt pressgrunnlag for disse forhandlingene om man ikke hadde vært villig til å gjøre de minimale og nødvendige forberedelser for å kunne effektuere vedtaket dersom man ønsker å effektuere det."

Arbeiderpartiet vil altså nå ta bort det som ifølge den nevnte uttalelse av fru Brundtland er presset mot Sovjetunionen under nedrustningsforhandlingene. Men hvis man tar bort presset, tar man også bort mulighetene for resultater.

Det norske Arbeiderparti har også lansert et ytterligere krav som kan svekke Vestens muligheter for å oppnå tilfredsstillende resultater. Det vil at man ikke bare skal forsikre Sovjet om at man eventuelt vil forhandle videre etter 1983, - slik alle er enige om.

Arbeiderpartiet vil at man også skal love å la være å utplassere de nye våpen i Vest så lenge forhandlingene pågår - selvom de trekker ut.

Ser man disse to krav i sammenheng betyr de at man tilbyr Sovjet betydelige fordeler dersom de ikke går med på en avtale i 1983. Arbeiderpartiets opplegg betyr jo at Sovjet - ved å trekke ut forhandlingene - kan sikre seg en tilsvarende utsettelse av nye vestlige våpen.

Det er uforståelig at et slikt forslag, med tilbud om belønning til Sovjet for eventuell trenering, kan fremstilles som et tiltak for nedrustning i Øst. Dette betyr i virkeligheten bare nedrustning i Vest.

Valgresultatet i Vest-Tyskland har nå gitt en avklaring av rakettspørsmålet der. Sovjetunionen vet nå at regjeringen i Bonn vil akseptere nye vestlige våpen på tysk jord dersom forhandlingene ikke leder til resultat i år. Denne avklaring vil styrke den vestlige forhandlingsposisjon, og i virkeligheten forbedre utsiktene til å nå slike resultater som vil gjøre nye vestlige våpen unødvendig. Det er jo dette som er hovedmålet. Vestlig overlegenhet er overhode ikke aktuelt.

Det er i den avgjørende forhandlingsfase vi nå går inn i viktigere enn noensinne før at de vestlige land står samlet om det forhandlingsopplegg som ble fastlagt i 1979. Det er ikke skjedd noe siden den gang som skulle

tilsi at vi nå går fra dette opplegget, som allerede har ført til sovjetiske innrømmelser. Vesten vil alvorlig vurdere nye sovjetiske forhandlingsutspill, men må ikke gi opp sine pressmuligheter og derved forspille de reelle utsikter vi nå har til å oppnå resultater som kan redusere atomtrusselen på begge sider. På vestlig side bør vi samtidig være rede til å fremme egne, nye forslag når vi mener at dette kan tjene til å bringe forhandlingene videre fremover.

Den norske regjering står også i denne sak fast på de retningslinjer som det tidligere var bred tverrpolitisk enighet om i Norge. Vi følger videre de linjer som ble trukket opp og fulgt av regjeringene Nordlig og Harlem Brundtland. Den gang var man i NATO klar over at forhandlingssituasjonen og propagandakrigen i 1983 ville bli omtrent som den er blitt, og la opp en forhandlingsstrategi som skulle gi resultater på tross av disse forutsigelige problemer. Svikt i oppfølgingen av disse planer kan føre til at nedrustningsforhandlingen mislykkes, med ytterst farlige resultater. Derfor står vi fast på den omforente NATO-linje.